

Adam Baszyński

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

STRUKTURA KONKURENCYJNA RYNKU USŁUG BANKOWYCH W WYBRANYCH KRAJACH EUROPY ŚRODKOWO-WSCHODNIEJ

Streszczenie: Celem niniejszego opracowania jest porównanie poziomu koncentracji rynku usług bankowych w wybranych krajach Europy Środkowej i Wschodniej w dwadzieścia lat po stworzeniu konkurencyjnego, dwuszczeblowego sektora bankowego. Badaniem objęto dane dotyczące banków komercyjnych Czech, Polski, Słowacji i Węgier (CEE-4). W Polsce stopień koncentracji rynku usług bankowych jest niższy niż w innych krajach CEE-4, gdzie działalność bankowa koncentruje się wokół kilku głównych instytucji kredytowych. Przydatność zastosowanych wskaźników jest ograniczona, a wyniki nie mogą być bezkrytycznie przyjmowane w celu określenia struktury rynku. Ich stosowanie wymaga precyzyjnej definicji rynku, w tym określenia stopnia substytucyjności produktów, co wykracza poza zakres niniejszego opracowania.

Słowa kluczowe: sektor bankowy, koncentracja rynku, struktura konkurencyjna.

1. Wstęp

Konkurencja na rynku usług bankowych, ze względu na rolę, jaką sektor bankowy odgrywa w systemie finansowym państwa, pozostaje przedmiotem zainteresowania naukowców od wielu lat¹. Niniejsze opracowanie, wpisujące się we wspomniany nurt badań, poświęcono określeniu konkurencji na rynku usług bankowych w wybranych krajach Europy Środkowo-Wschodniej (CEE) na podstawie metod strukturalnych. Dotychczasowe opracowania na temat struktury konkurencyjnej rynku

---

¹ Por. m.in.: W.R. Emmons, F.A. Schmid, *Bank competition and concentration: do credit unions matter?*, „Federal Reserve Bank of St. Louis Review” 2000, vol. 82, no. 3, s. 29-42; J.A. Bikker, J.M. Groeneveld, *Competition and concentration in the EU banking industry*, „Journal of Banking and Finance” 2002, no. 26, s. 2191-2214; S. Claessens, L. Laeven, *What drives bank competition? some international evidence*, „Journal of Money, Credit and Banking” 2004, no. 36, s. 563-583; M. Affinito, M. Piazza, *What determines banking structures in European regions?*, Bank of Italy Working Paper 2005, no. 8, s. 1-41; C. Giannetti, *Intensity of competition and market structure in the Italian banking industry*, „CORE Discussion Papers” 2007, nr 41, s. 1-32; M. Pawłowska, *Competition in the Polish banking sector*, „Gospodarka Narodowa” 2010, nr 5-6.

usług bankowych w analizowanych krajach wskazują na istnienie konkurencji monopolistycznej jako struktury organizacyjnej².

Problemem podjętym w niniejszym opracowaniu jest pytanie, jak proces rozwoju sektorów bankowych w krajach transformujących się wpłynął na poziom koncentracji rynku usług bankowych. Rozwój współczesnych sektorów bankowych zdominowany został przez dwa procesy – konsolidację i deregulację³. Pierwszy proces prowadzi do wzrostu koncentracji i umożliwia czerpanie z korzyści skali, drugi – wzmacnia konkurencję między podmiotami⁴. W rezultacie powstaje struktura konkurencyjna, która ma istotne znaczenie dla cen płaconych przez konsumentów.

Celem opracowania jest porównanie poziomu koncentracji rynku usług bankowych w państwach Europy Środkowo-Wschodniej po dwudziestu latach od ustanowienia konkurencyjnych, dwuszczeblowych sektorów bankowych oraz po 7 latach od przystąpienia do Unii Europejskiej. Porównanie z innymi krajami rejonu Europy Środkowo-Wschodniej wydaje się właściwe ze względu na zbliżony poziom rozwoju sektorów bankowych.

Zgodnie z ustaleniami mikroekonomii wzrostowi koncentracji towarzyszyć powinien spadek konkurencji. Ponadto zakłada się, że im większy rynek, tym mniejszy poziom koncentracji. Zatem spośród państw Europy Środkowo-Wschodniej najmniejszy stopień koncentracji rynku usług bankowych powinna mieć Polska.

W empirycznej części opracowania ujęto dane charakteryzujące pięcioletni okres funkcjonowania banków komercyjnych Republiki Czech, Polski, Słowacji i Węgier (CEE-4). Za początek analizy przyjęto pierwszy pełen rok uczestnictwa w strukturach Unii Europejskiej, tj. rok 2005. Analizę zakończono na ostatnich, dostępnych w chwili przygotowywania niniejszego opracowania danych, tj. na 2009 r.

2. Charakterystyka porównawcza sektorów bankowych

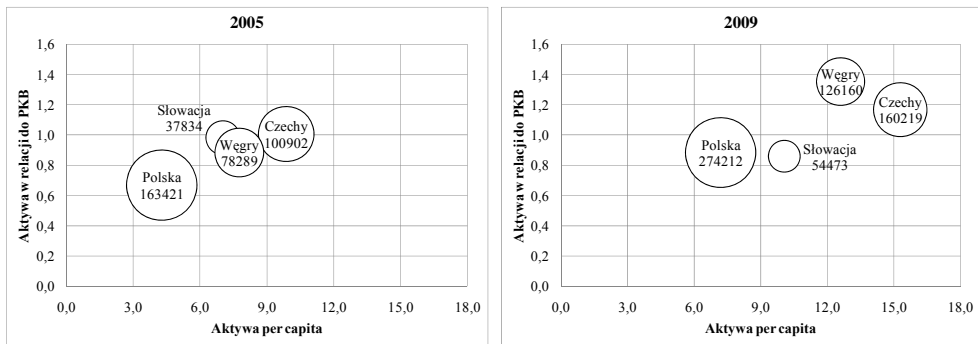
Spośród wybranych państw Europy Środkowo-Wschodniej absolutnie największy sektor bankowy – mierzony wartością aktywów – ma Polska (por. rys. 1). Wynika to ze znacznie większego – w porównaniu z pozostałymi analizowanymi krajami – potencjału demograficznego i gospodarczego kraju. W 2005 r. aktywa sektora bankowego w Polsce wyniosły ponad 163 mld euro. Kwota ta bliska była sumie aktywów Czech i Węgier razem wziętych. Na koniec badanego okresu wartość aktywów sektora bankowego w Polsce przekroczyła 274 mld euro.

---

² R.G. Gelos, J. Roldos, *Consolidation and market structure in emerging banking systems*, IMF Working Paper 2002 no. 2 (186), s. 17; S. Claessens, L. Laeven, wyd. cyt., s. 29, M. Pawłowska, *Wpływ procesów konsolidacyjnych na poziom konkurencji i efektywność systemów bankowych – wyniki badań ilościowych*, [w:] *Konkurencyjność sektora bankowego po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, red. E. Balcerowicz, Zeszyty BRE Bank – CASE, 2005, nr 76, s. 38 i 41.

³ M. Pawłowska, wyd. cyt., s. 91.

⁴ Tamże.

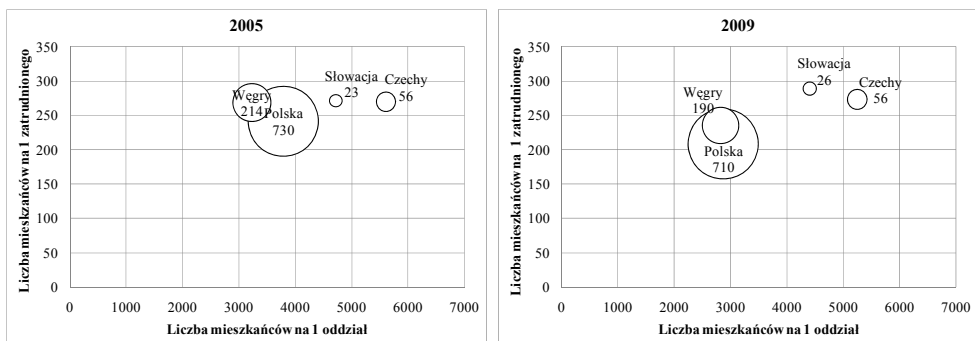

Rys. 1. Wielkość sektorów bankowych krajów CEE-4 w latach 2005 i 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie *EU Banking Structures. September 2010*, ECB, Frankfurt 2010.

Jednakże relatywne miary wielkości sektora bankowego prowadzą do odmiennych wniosków. Zarówno Węgry, jak i Czechy charakteryzują wyższe od Polski wskaźniki aktywów sektora bankowego w odniesieniu do PKB oraz liczby ludności (por. rys. 1). W 2009 r. relacja aktywów do PKB wyniosła w Polsce 88,4%, w Czechach 116,7%, a na Węgrzech 135,5%. Relatywnie najmniejszy sektor bankowy miała Słowacja, z analogicznym wskaźnikiem na poziomie 86%. Wszystkie porównywane z Polską kraje mają wyższy wskaźnik aktywów *per capita*. Różnice te są dość duże i w przypadku Czech i Węgry rosnące. Na przykład na koniec 2009 r. aktywa sektora bankowego w przeliczeniu na jednego mieszkańca w Czechach (15,3 tys. euro) były ponaddwukrotnie większe niż w Polsce (7,2 tys. euro).

Sektory bankowe poszczególnych krajów są również zróżnicowane pod względem liczby dostawców (por. rys. 2). Najliczniejszy jest sektor bankowy Polski, gdzie

Rys. 2. Tradycyjne kanały dystrybucji usług bankowych w krajach CEE-4 w latach 2005 i 2009

Źródło: opracowanie własne na podstawie *EU Banking Structures. September 2010*, ECB, Frankfurt 2010.

występuje ponad 700 podmiotów, z czego 50 to głównie wielooddziałowe banki komercyjne, a pozostałe to małe banki spółdzielcze oraz oddziały instytucji kredytowych. Najmniej liczny jest sektor bankowy Słowacji, na który składa się wyłącznie 26 banków komercyjnych.

Nasylenie tradycyjnymi kanałami dystrybucji usług bankowych – tj. zatrudnionymi w oddziałach pracownikami – wykazuje pewne istotne różnice. Czechy oraz Słowacja utrzymują względnie stały poziom liczby mieszkańców przypadających na jeden oddział oraz na jednego zatrudnionego (por. rys. 2). W latach 2005-2009 wielkości te utrzymywały się na poziomie 5500 mieszkańców na oddział i 270 mieszkańców na pracownika bankowego w Czechach oraz 4500 mieszkańców na oddział i 270 mieszkańców na pracownika bankowego na Słowacji. Większy rozwój sieci dystrybucyjnej mają banki węgierskie i polskie. W 2009 r. w obu krajach liczba mieszkańców przypadająca na jeden oddział wynosiła ok. 2800 osób, a liczba mieszkańców przypadająca na jednego zatrudnionego w sektorze bankowym w Polsce nieznacznie przekraczała 200, a na Węgrzech wynosiła 235.

Sektory bankowe wszystkich krajów CEE-4 charakteryzuje zbliżony poziom rozwoju oraz podobna struktura własności⁵. Istotny wpływ na dotychczasowy rozwój rynku usług bankowych mieli instytucjonalni inwestorzy branżowi z Europy Zachodniej. Paradoksalnie relatywnie najslabiej rozwinięty sektor bankowy ma Polska, kraj o największym potencjale społeczno-gospodarczym w regionie. Mimo że relacja aktywów sektora bankowego w Polsce do PKB rosła w latach 2005-2009 w tempie 5,4% rocznie, pozostaje on najmniejszym sektorem w relacji do PKB lub w przeliczeniu na jednego mieszkańca. W tym samym czasie relacja aktywów sektora bankowego Węgier do PKB rosła w tempie blisko 11,5% rocznie. Jednocześnie mała dywersyfikacja struktury dochodów oraz wysoki poziom kosztów powodują, że według stanu na koniec 2009 r. polski sektor bankowy jest mniej rentowny w porównaniu z sektorami bankowymi Czech i Węgier⁶.

3. Strukturalne miary konkurencji

W niniejszym opracowaniu posłużono się strukturalnymi metodami badania konkurencji, które bazują na ustaleniach mikroekonomii w zakresie funkcjonowania rynków niedoskonale konkurencyjnych. W tej grupie metod ustala się poziom konkurencji na podstawie miar poziomu koncentracji rynku, takich jak udział w rynku największych dostawców (CR_k) czy wskaźnik Herfindahla-Hirschmana (HHI).

Konwencjonalne podejście do badania stopnia konkurencji opiera się tutaj na rozumowaniu, w myśl którego „...wyższej koncentracji towarzyszy niższa konku-

⁵ Ocenę stanu rozwoju sektorów bankowych Czech, Polski, Słowacji i Węgier znajdujemy m.in. w opracowaniu: J. Zaręby, *Podobieństwa i różnice między bankami Polski i pozostałych krajów Europy Środkowej i Wschodniej a bankami Europy Zachodniej*, [w:] *Polski sektor bankowy po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, red. E. Balcerowicz, Zeszyty BRE Bank – CASE, 2004, nr 71, s. 21-35.

⁶ *EU Banking Sector Stability. September 2010*, ECB, Frankfurt 2010, s. 80, 83, 85 i 87, tab. 10a.

rencia między podmiotami”⁷, ponieważ „...w bardziej skoncentrowanym systemie prawdopodobieństwo zmowy jest większe”⁸.

Wskaźnik CR_k jest prostą miarą koncentracji rynku, polegającą na wyliczeniu procentowego udziału pięciu, dziesięciu lub piętnastu największych dostawców w wybranej kategorii charakteryzującej rynek. W odniesieniu do sektora bankowego zwykle oblicza się udział w aktywach, kredytach i depozytach.

Wskaźnik HHI jest nieco bardziej zaawansowaną miarą koncentracji rynku. Oblicza się go jako sumę kwadratów udziałów w rynku każdego konkurującego dostawcy. Indeks zależy zarówno od zróżnicowania udziału w rynku, jak i od liczby dostawców. Przybiera on maksymalną wartość jeden dla monopolu i osiąga wartość bliską zeru i równą $1/n$ (gdzie n to liczba dostawców) wówczas, gdy rynek składa się z dużej liczby małych i równych podmiotów. Obliczamy go według formuły: $HHI = \sum_{i=1}^n w_i^2$, gdzie w_i – udział i -tego dostawcy w rynku, n – liczba dostawców.

HHI poniżej 0,1 wskazuje na nieskoncentrowany rynek. Wartość indeksu w przedziale pomiędzy 0,1 a 0,18 sygnalizuje średnią koncentrację rynku. HHI powyżej 0,18 wskazuje na wysoką koncentrację rynku. Spadek indeksu Herfindahla-Hirschmana na ogół oznacza spadek zdolności do wpływania na cenę, co prowadzi do wzrostu konkurencji.

4. Badanie konkurencji rynku usług bankowych w krajach CEE-4

W tej części opracowania prezentowane są wyniki obliczeń, których dokonano na podstawie bazy danych BankScope⁹. Analizie poddano dane finansowe za 2009 r. w odniesieniu do: 49 banków z Polski, 28 banków z Czech, 16 banków ze Słowacji oraz 29 banków węgierskich. Tym samym badaniem objęto wszystkie banki komercyjne prowadzące działalność operacyjną w poszczególnych krajach na koniec 2009 r. Pominięte zostały banki spółdzielcze oraz instytucje parbankowe¹⁰.

Spośród badanych państw, według wskaźnika koncentracji CR_k , najmniej skoncentrowany jest rynek usług bankowych w Polsce (por. rys. 3), który wyraźnie odstaje od pozostałych krajów. Sektory bankowe Czech i Węgier wykazują wyższy

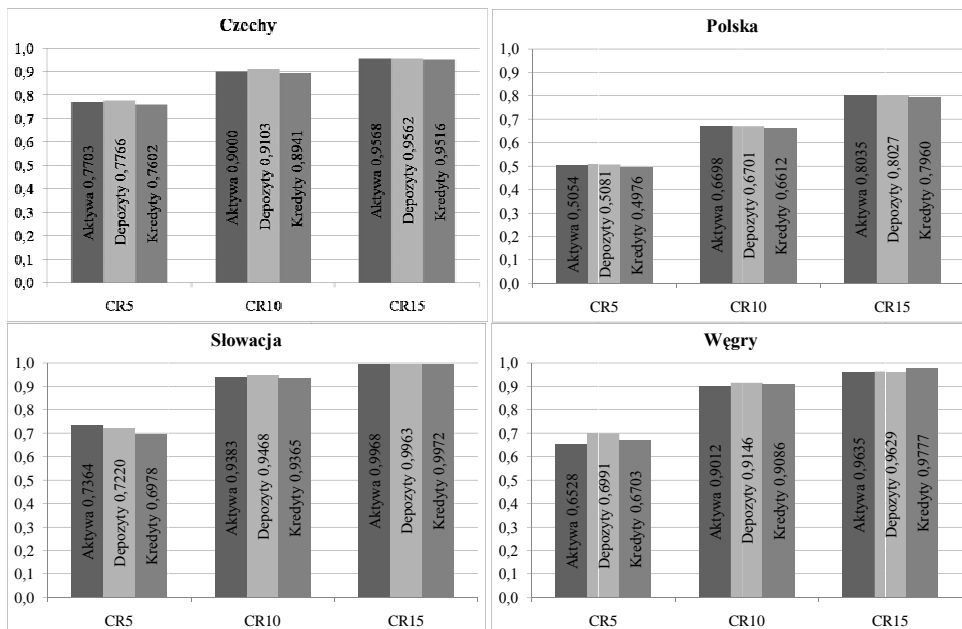
⁷ M. Pawłowska, wyd. cyt., s. 27.

⁸ H.S. Hempell, *Testing for competition among German banks*, Discussion Paper 2002 no. 4, Economic Research Centre of the Deutsche Bundesbank, s. 3, cyt. za M. Pawłowska, *Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych*, Materiały i Studia, nr 192, NBP, Warszawa 2005, s. 12.

⁹ Serwis internetowy Bureau van Dijk: <https://bankscope2.bvdep.com>, 15 lutego 2011r. Baza zawiera kompleksowe informacje na temat finansów ponad 23 tys. banków.

¹⁰ Udział tych instytucji w rynku usług bankowych jest stosunkowo niewielki. Na przykład dla Polski, według danych KNF, na koniec 2009 r. udział banków spółdzielczych: w sumie bilansowej sektora bankowego wyniósł 5,8%, w kredytach 5,7%, a w depozytach 8,2%. Niemniej jednak udział bankowości spółdzielczej w wybranych segmentach rynku jest wysoki, np. w kredytach dla rolnictwa ukształtował się na koniec 2009 r. na poziomie 68,6%. Por. *Raport o sytuacji banków w 2009 roku*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2010, tab. 2.1 i 2.3, s. 66-67.

poziom koncentracji, przy czym udziały w rynku pięciu największych banków w Czechach są większe niż na Węgrzech. Znaczenie dziesięciu oraz piętnastu największych banków w obu tych krajach jest zbliżone. Natomiast najwyższy poziom koncentracji wykazuje najmniejszy z rynków, czyli sektor bankowy Słowacji. Przy czym znaczenie pięciu największych banków w sumie aktywów, kredytów i depozytów ogółem jest zbliżone do wartości uzyskanych przez sektor bankowy Republiki Czech.

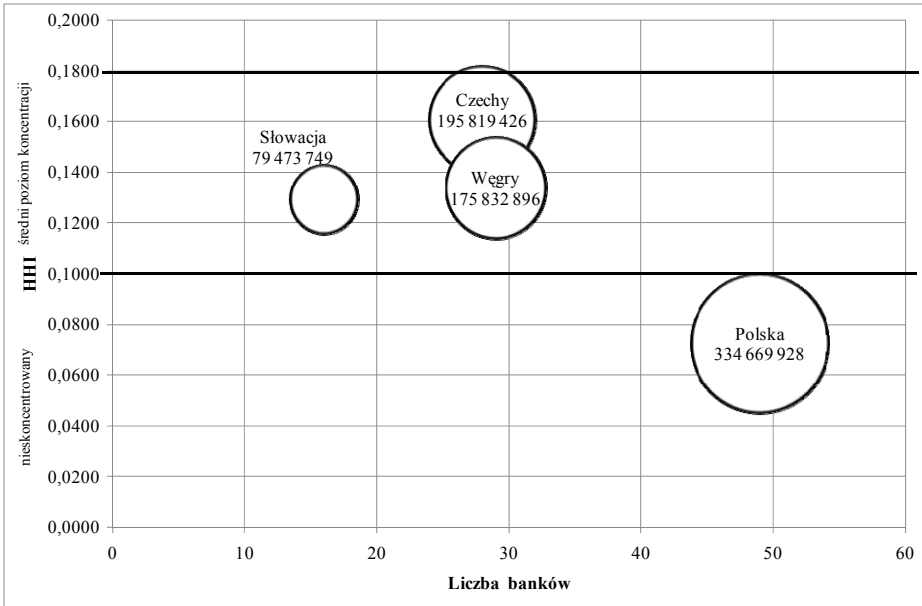

Rys. 3. Udział pięciu, dziesięciu i piętnastu największych banków w aktywach, depozytach i kredytach sektorów bankowych krajów CEE-4 w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne.

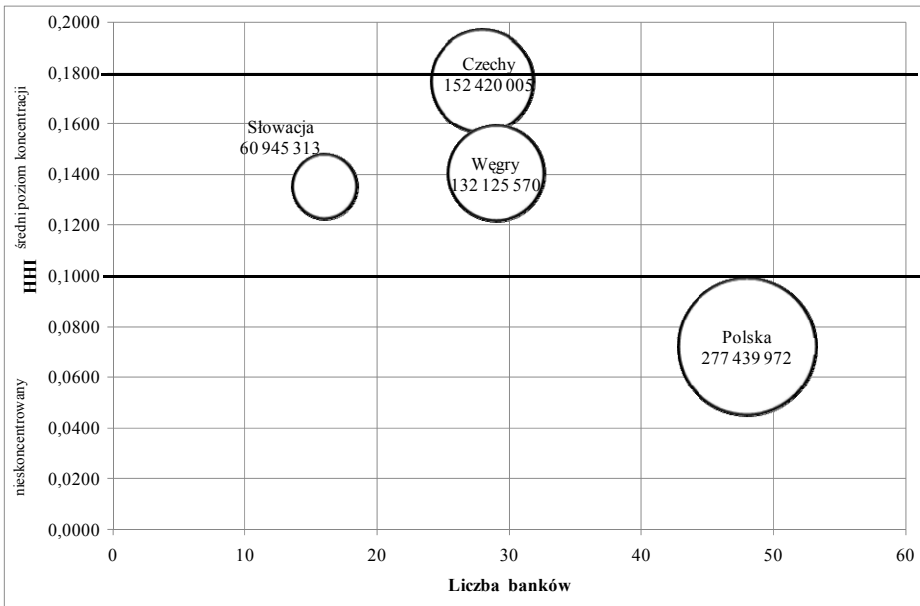
Wyniki uzyskane w zakresie współczynnika koncentracji CR_k są tożsame z rezultatem uzyskanym za pomocą wskaźnika HHI . W 2009 r. koncentracja aktywów w polskim sektorze bankowym wyniosła 0,0726, co pozwoliło określić rynek jako nieskoncentrowany. Analogiczne indeksy dla Czech, Słowacji i Węgier wyniosły odpowiednio 0,1607, 0,1293 oraz 0,1338, co odpowiada średniemu poziomowi koncentracji rynku (por. rys. 4).

Podobne wyniki wykazuje indeks HHI w odniesieniu do podstawowych czynności bankowych – depozytowych i kredytowych. Nieskoncentrowany jest rynek depozytów bankowych w Polsce (por. rys. 5). Indeks HHI wynosi tutaj 0,0720, podczas gdy wyniki Czech, Słowacji i Węgier wyniosły odpowiednio 0,1765, 0,1350 i 0,1401. Wartości te pozwalają określić stopień koncentracji rynku depozytów jako średni.

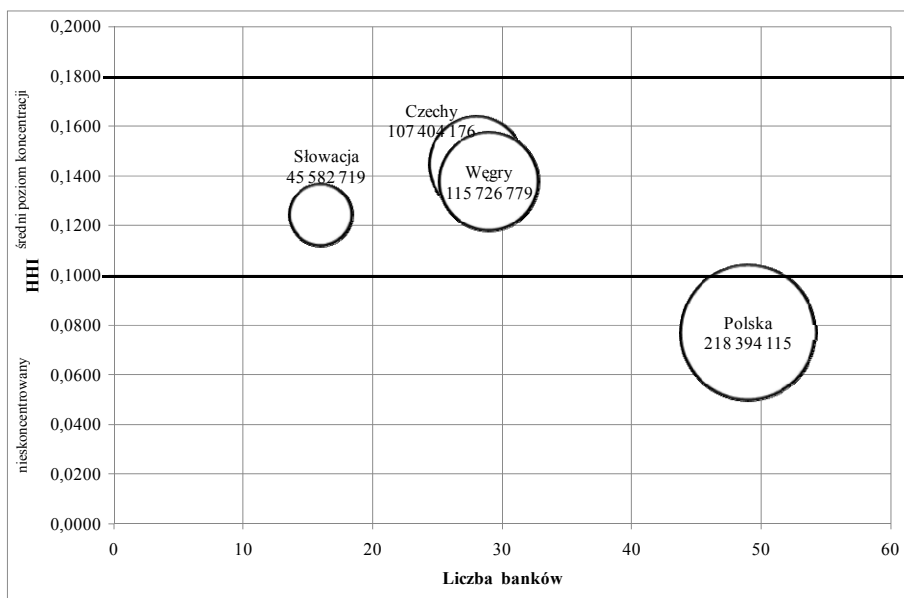
Rys. 4. Koncentracja aktywów w sektorach bankowych krajów CEE-4 w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 5. Koncentracja depozytów w sektorach bankowych krajów CEE-4 w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne.

Rys. 6. Koncentracja kredytów w sektorach bankowych krajów CEE-4 w 2009 r.

Źródło: opracowanie własne.

Analogiczne rezultaty uzyskano w odniesieniu do kredytów (por. rys. 6). Rynek kredytowy jest nieskoncentrowany w Polsce (z HHI równym 0,0770) oraz średnio skoncentrowany w Czechach (HHI równe 0,1444), na Słowacji (HHI równe 0,1241) i Węgrzech (HHI równe 0,1375).

Obliczone wartości wskaźników koncentracji sektorów bankowych państw CEE-4 wskazują na istnienie konkurencyjnych struktur rynku usług bankowych. Przy czym wyniki dla Polski są niższe od przeciętnej unijnej, podczas gdy pozostałe analizowane kraje osiągają wartości wskaźników wyższe niż średnia unijna¹¹.

Użyteczność powyższych indeksów jest ograniczona, a uzyskane wyniki nie mogą być bezkrytycznie przyjmowane dla określenia struktury rynku. Ich wykorzystanie wymaga dokładnego zdefiniowania rynku, w tym określenia stopnia substytucyjności dostarczanych produktów¹². W przypadku istnienia kilku czy kilkunastu równych co do wielkości dostawców na rynku wskaźniki koncentracji wskażą na strukturę niezmonopolizowaną. Jednak w rzeczywistości tylko jeden dostawca może świadczyć usługi na lokalnym rynku, podczas gdy pozostali świadczą usługi na innych rynkach bądź obsługują wybrany segment rynku na zasadach monopolu. Wów-

¹¹ Uśrednione wyniki wskaźników koncentracji rynku (HHI oraz CR_5) dla krajów członkowskich Unii Europejskiej (EU-27) oraz Unii Gospodarczej i Walutowej (MU-16) znajdujemy w: *EU Banking Sector Stability. September 2010*, ECB, Frankfurt 2010, s. 36, tab. 3.

¹² Szerzej na temat zalet i wad HHI por. R. Guzik, A. Panek, *HHI – za i przeciw*, „Biuletyn Urzędu Regulacji Energetyki” 2002, nr 4 (24), s. 12-13.

czas, pomimo wartości indeksów koncentracji wskazujących na konkurencyjne struktury rynku, odbiorcy cierpieć będą z powodu istnienia siły monopolu. I odwrotnie, w sytuacji istnienia bliskich substytutów dóbr dostarczanych przez jedyne dostawcę, wskaźniki koncentracji będą wysokie, podczas gdy odbiorcy nie odczują konsekwencji siły monopolu¹³.

5. Podsumowanie

W Polsce stopień koncentracji rynku usług bankowych jest mniejszy niż w innych krajach CEE-4 i zapewnia prawidłowe funkcjonowanie sektora bankowego z punktu widzenia zarówno ochrony interesów klientów, jak i bezpieczeństwa funkcjonowania banków, które korzystają z efektów skali, co zapewnia stabilne funkcjonowanie instytucji zaufania publicznego. Udział pięciu największych banków w aktywach, depozytach i kredytach wynosił w Polsce na koniec 2009 r. odpowiednio 50,5, 50,8 i 49,8%, podczas gdy w pozostałych badanych krajach udział ten oscylował w przedziale 65-75%.

Ponadto analiza wskazuje, że poziom koncentracji zależy od wielkości rynku¹⁴. Najniższy poziom koncentracji rynku usług bankowych odnotowano w Polsce (*HHI* dla aktywów wyniosło 0,0726). W przypadku rynków krajów niewielkich występuje zjawisko koncentracji wokół kilku dominujących instytucji. Z tego powodu Czechy, Słowacja i Węgry w porównaniu z Polską wykazują dwukrotnie większe wartości indeksu *HHI*.

Otwarte pozostaje pytanie, jak na stopień konkurencji wpływać będą przyszłe procesy konsolidacji w sektorze bankowym. Banki w Polsce przeszły przez kryzys finansowy lat 2007-2009 obronną ręką. Wpływ kryzysu odciska się jednak na układach właścicielskich w polskim sektorze bankowym. Dotychczasowi inwestorzy instytucjonalni z krajów Zachodu zapoczątkowali proces sprzedaży posiadanych aktywów. Przykładami mogą być: irlandzka grupa kapitałowa AIB, która odsprzedała swoje udziały w Banku Zachodnim WBK hiszpańskiemu Santanderowi, który dodatkowo odkupił oddział amerykańskiego AIG, przejęcie polskiego oddziału Fortis Banku przez francuski BNP Paribas, grecki Eurobank EFG, który odsprzedał 70% udziałów w Polbanku austriackiemu Raiffeisen Bank, czy przejęcie przez rodzimy Getin Holding Allianz Banku Polska. Transakcje te prowadzić będą do zmiany profilu działania niektórych banków, np. Raiffeisen Bank stanie się bardziej detaliczny, co nie pozostanie bez wpływu na strukturę konkurencyjną i poziom koncentracji rynku usług bankowych w Polsce w przyszłości.

¹³ Ponieważ analiza taka wykracza poza ramy niniejszego opracowania, odwołajmy się do innych publikacji, w których zawarto opis struktury konkurencyjnej rynku usług bankowych. Por. m.in.: opis nowego ładu instytucjonalnego w polskim sektorze bankowym w W. Jarmołowicz, K. Szarzec (red.), *Liberalne przesłanki polskiej transformacji gospodarczej*, PWE, Warszawa 2011, s. 200-221.

¹⁴ J.A. Bikker, *Competition and Efficiency in a Unified European Banking Market*, Edward Elgar, Cheltenham – Northampton 2004.

Literatura

- Affinito M., Piazza M., *What determines banking structures in European regions?*, Bank of Italy. Working Paper 2005, no. 8.
- Baza danych BankScope, <https://bankscope2.bvdep.com>, 15 lutego 2011 r.
- Bikker J.A., *Competition and Efficiency in a Unified European Banking Market*, Edward Elgar, Cheltenham – Northampton 2004.
- Bikker J.A., Groeneveld J.M., *Competition and concentration in the EU banking industry*, „Journal of Banking and Finance” 2002, no. 26.
- Claessens S., Laeven L., *What drives bank competition? Some international evidence*, „Journal of Money, Credit and Banking” 2004, no. 36.
- Emmons W.R., Schmid F.A., *Bank competition and concentration: do credit unions matter?*, „Federal Reserve Bank of St. Louis Review” 2000, vol. 82, no. 3.
- EU Banking Sector Stability. September 2010*, ECB, Frankfurt 2010.
- EU Banking Structures. September 2010*, ECB, Frankfurt 2010.
- Gelos R.G., Roldos J., *Consolidation and market structure in emerging banking systems*, IMF Working Paper 2002, no. 2 (186).
- Giannetti C., *Intensity of competition and market structure in the Italian banking industry*, „CORE Discussion Papers” 2007, no. 41.
- Guzik R., Panek A., *HHI – za i przeciw*, „Biuletyn Urzędu Regulacji Energetyki” 2002, no. 4 (24).
- Hempell H.S., *Testing for competition among German banks*, Discussion Paper 2002, no. 4, Economic Research Centre of the Deutsche Bundesbank.
- Jarmołowicz W., Szarzec K. (red.), *Liberalne przesłanki polskiej transformacji gospodarczej*, PWE, Warszawa 2011.
- Pawłowska M., *Competition in the Polish banking sector*, „Gospodarka Narodowa” 2010, nr 5-6.
- Pawłowska M., *Konkurencja i efektywność na polskim rynku bankowym na tle zmian strukturalnych i technologicznych*, Materiały i Studia nr 192, NBP, Warszawa 2005.
- Pawłowska M., *Wpływ procesów konsolidacyjnych na poziom konkurencji i efektywność systemów bankowych – wyniki badań ilościowych*, [w:] *Konkurencyjność sektora bankowego po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, red. E. Balcerowicz, Zeszyty BRE Bank – CASE, 2005, nr 76.
- Raport o sytuacji banków w 2009 roku*, Urząd Komisji Nadzoru Finansowego, Warszawa 2010.
- Zaręba J., *Podobieństwa i różnice między bankami Polski i pozostałych krajów Europy Środkowej i Wschodniej a bankami Europy Zachodniej*, [w:] *Polski sektor bankowy po wejściu Polski do Unii Europejskiej*, red. E. Balcerowicz, Zeszyty BRE Bank – CASE 2004, nr 71.

COMPETITIVE STRUCTURE OF BANKING SERVICES MARKET IN SELECTED COUNTRIES OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE

Summary: The aim of this paper is to compare the level of market concentration of banking services in selected countries of Central and Eastern Europe twenty years after the establishment of a competitive two-tier banking sector. The study includes data on commercial banks of the Czech Republic, Poland, Slovakia and Hungary (CEE-4). In small countries, banking activities concentrate around several major credit institutions. The usefulness of these indices is limited and the results cannot be uncritically adopted for determining market structures. Their use requires a precise definition of the market, including determining the degree of substitutability of the products, which is beyond the scope of this study.